

Кыйгасов Дьорокчи

Моя дочь Алия 9 мая 2000г. написала про моего отца (деда) **Кыйгасова Дьорыкчи б/о, об участнике Великой Отечественной войны (22.06.1941г.-09.05.1945г.)** и прочитала под видеокамеру, Алие тогда было 11л.5мес. (есть видеокассета и диск) и так:

Мой дед **Кыйгасов Дьорыкчи** родился 12.06.1922г., род-чагандык, в с.Шиберта Усть-Канского района.

Когда началась Великая Отечественная война, деду было 19 лет, его призвали, в 1941г. Усть-Канским военным комиссариатом, защищать свою Родину.

Присягу принял 10.12.1941г., воевал на Воронежском фронте с декабря 1941г. по октябрь 1942г. 605 стр. полк, после первого ранения 169 стр. полк с января по сентябрь 1943г.

С октября по декабрь 1942г. находился в госпитале с ранением руки. Шрамы на левой руке так и остались, как память о войне, на руке деда.

После госпиталя дед снова воевал, уже в 169-ом стрелковом полку, снайпером, прыгал с парашюта в тыл врага.

С января по сентябрь 1943г. опять госпиталь, тяжелое ранение в грудь под г. Воронеж, комиссован по ранению, как инвалид 1-ой группы.

Награжден орденом, боевыми и юбилейными медалями («Орден Отечественной войны 1 степени», медалями «За боевые заслуги», «ЗА ПОБЕДУ НАД ГЕРМАНИЕЙ»).

Я думаю, дедушка не зря проливал свою кровь, он как все советские люди хотел мира и счастья. Многие медали дедушки потерялись, не сберегли дети заслуги своего отца, но все что осталось, храним мы - внуки. Мы часто вспоминаем, как он любил свой праздник **9-ое мая «День Победы»**.

Дед не любил рассказывать о войне, говорил, что это очень страшная картина, когда погибают твои друзья, когда сам в любую минуту мог быть убитым.

Теперь праздник **9-ое мая «День Победы»** и мой любимый праздник. В этот день я вспоминаю свою бабушку, который после войны работал учетчиком, бухгалтером (образование 4 класса) и чабаном, он с бабушкой - Кыйгасовой Тюрень Шукаевной вырастили и воспитали 6 детей, умер 12.04.1993г. и похоронен в с.Сугаш Усть-Коксинском районе.

Всего призвано граждан на войну из Республики Алтай – 42268, из них вернувшихся ветеранов - 10445, погибших (пропавших без вести) – 21299.

Кыйгасов В.Д. г.Горно-Алтайск 21.01.2020г.

Кем де, не де ундылбаган

Менин адам Жорыкчы Кыйгасов ол өйдөги бастыра эр улус чылап ок, Ада-Төрөл учун Улу жууда турушкан. Эзен-амыр жүргөн болзо, 2022 жылдын кичү изү айынын 12-чи күнинде ого 100 жаш толор эди.

Агару канын тегин ТӨКПӨГӨН

Жуу-чак башталарда адамга 19 жаш болгон. 1941 жылда ол Кан-Оозындагы военкоматтан бойы ла ошкош иит уулдарла кожо жууга атанган. Жуучыл чертти 1941 жылдын январ айынын 10-чы күнинде алган, Воронежский фронтто 605-чи стрелковый полкто 1941 жылдын январ айынан ала 1942 жылдын үлүргөн айына жетире Воронеж каланын жанында жуулашкан. Баштапкы катап шыркалатканынын кийининде 169-чы стрелковый полкто 1943 жылдын чаган айынан ала сыгын айына жетире жуулажарга келишкен.

Жууда адам снайпер болгон, немецтердин тылындөн совет жуучылдарла кожо парашютла көп катап калыган. Адам биске жуу-согуш керегинде, өскө дө фронтовиктер чылап, куучындабас болгон. Качан эмеш ичийзе, ол тушта, качан суразан, куучындаар.

Бир куучыны санаамга кирет: «Кышкыда самолетло фронттын чийүзин өдөлө, парашютла немецтердин тылындөн калыганыс. Бис ак масхалаттарлу болгоныс. Ондо немецтерди жыга адала, өлгөн бө жокпо деп ойто айкап, кармандарынан документтерин көрүп баштаганыс. Латкан немец офицердин карманынан документтерин алып, колында алтын чазы түнде жалтырап турарда, оны уштып жадырымда, өлкалан деген офицер менин төжимнен ала койордо, мен чочыйла, кыйгырып ийген эмтирим. Карын, жанымда командир болгон, ол оны колмылтыгынан адып ийген. Мени аргадаганы учун деп, часты командирге бергем».

Мадьярлар (венгерлер) немецтерден жаман, онын учун солдаттар оларды көрбөс болгон деп куучындайт.

Адам эки катап шыркалаткан: баштапкы катап 1942 жылда сол колындөн женил шыркаладып, экинчи катап 1943 жылда көксиндөн уур шырка-

латкан. 1943 жылдын сыгын айында баштапкы группанын кенеги деп, черүнен комиссовать эдип ийген. Онын кайралдарынын тоозында Ада-Төрөл учун Улу жуунын I степенидү ордени, «За боевые заслуги», «За победу над Германией» ле юбилейлик медальдар.

Менин адам канын жуу-согуштардын жаландарында калас төкпөгөн деп сананып турум. Ол бастыра совет албаты чылап ок, бисте амыр-энчү ле ырысту жүрүм болзын деп күүнзеген. Онын кезик медальдарын, бис, кичинек балдары, жылытып койгоныс, артып калганы эмди менин айылымда. Бис оморды адам ла Ада-Төрөл учун Улу жуу керегинде эзем деп чеберлеп жадыс.

Мен кичинек тужымда адамнын медальдарын чамчамга тагынала, Сугаш ичиле ойноп жүрөтөм.

Көксуу-Оозы аймакта Сугаш журтта фронтовиктердин тоозы ас эмес болгон, омор 9 Майды – Улу Ленүнинг байрамын көдүрингилү айалгада темдектеп туратан. Ол фронтовиктердин тоозында: Јетен Сюнюшев, Тарынчак Иркитов, Јалбай Кучуков, Јелдеш Битешев, Кучабай Сулуков, Тениш Четов, Иженер Сохронов, Анчыш Тохнин, Петр Остоков, Ырысбай Кажыков, Алексей Ачкасов, Коконок Ерелин, Иван Митрофанов, Кирилл Митрофанов, Јепик Бутушев, Павел Таганов, Күндеш Бархатов ло оноң до өскөлөри. Сугашта јаткан фронтовиктерден эмди кем де эзен-амыр артпаган. Канайдар, жүрүмнин бойынын ээжизи андый да...

Улу Ленүнинг күнинде Сугаштын фронтовиктери ордендерин ле медальдарын тагынгача жуулыжатан. Эртен тура «Абайский» совхозтын автобузы омордын үезин төс ферма болуп турган Талдудөн апаратан. Ондо өскө фермалардан (ол тушта совхозтын фермалары Талдуда, Сугашта, Карагайда, Суузарда болгон) фронтовиктерле кожо

олор Улу Ленүнинг байрамын темдектейтен. Оморго байрамдык ойын-концерт көргүзилетен, оноң совхозтын столовойында ажандырып, солдаттын 100 граммын уруп, кажы ла фронтовикке сый берип, ойто Сугаштөн экелип салатан.

Адамнын чыккан-өскөн јери Кан-Оозы аймакта Шиберти јурт, сөбги чагандык. Адазынын ады-јолы Ойошев Кыйгас, энези – Ойошева Талканчы.

Адамнын эјези Тоднай Матина (Кыйгасова), сыйнызы Тана Теркишева (Кыйгасова) Кырлык јуртта јаткылаган болгон. Адамнын баштапкы билезинен балдары, бистин акаларыс Адар ла Дозор Кыйгасовтор Кырлыкта эзен-амыр јуртагылайт. Бистин эјелеристин ле акаларыстын бала-барказы төрөл республикада јаткылайт.

Адам ла энем Түрген Шукаевна Кыйгасова (Алматова) Сугаш јуртта айыл-јуртту болуп, 6 бала азырап чыдаткан. Бойынын ойинде төрт класс божоткон адам Сугаштын фермазында учетчик, бухгалтер болуп иштеп, пенсияга чыгала, бир эмеш койчы болуп иштеген.

Јуунан јанган кезик фронтовиктер јаан шыркаларлу болгон, је омор бастыра ла улус чылап, колхоз-совхозтын башка-башка иштерин бүдүрген; кем де малчы, кем де кузнец, кем де лесник болгон...

Адам 1993 жылда кандык айдын 12-чи күнинде, энем 2021 жылда сыгын айдын 8-чи күнинде јада калгандар, мөнкүлерин төрөл Сугаш јуртта көдүргенис. Омордын баркаларынын тоозы 11, омордын балдары – 16. Бистин бала-баркабыс жүрүмин кысканбай, агару канын төгүп, албатынын амыр-энчүзи учун жуулашкан адабыстын ат-нерелү керегин качан да ундыбай, оныла оморкоп жүрет, онын угу-төзин улалтар.

Василий КЫЙГАСОВ

Көксуу-Оозы аймакта «Абайский» совхозтын фронтовиктери 9 Майда. Талду журт, 1970-чи жылдар